PROCESELE SUBCULTURALE – FACTOR REPRESIV AL DREPTURILOR OMULUI ÎN PENITENCIARE

SUBCULTURAL PROCESSES – REPRESSIVE FACTOR OF HUMAN RIGHTS IN PRISON

CZU: 343.211.3:343.82 **DOI:** https://doi.org/10.59295/ssdoed2024.59

Victor SAMOILENCO[1]

REZUMAT. *În zilele noastre, drepturile omului rerpezintă un imperativ oriunde în lume inclusiv în mediul carceral. Din păcate capacitatea organelor de drept de a garanta respectarea lor în mediul carceral este uneori diminuată de factori precum subcultura criminală și procesele negative pe care aceasta le include. Apare necesitatea de a transforma formarea și dezvoltarea profesională a cadrelor penitenciare într-un element-cheie al strategiei combative. În formarea și dezvoltarea profesională a cadrelor penitenciare, drepturile omului trebuie să reprezinte o prioritate și este necesar ca formatorii să acționeze cognitiv și atitudinal. Este la fel importantă cunoaşterea legilor în domeniul drepturilor omului cât şi mecanismele lor de implemnetare. Fără o bună pregătire a cadrelor pnitenciare drepturile omului nu pot fi garantate şi subcultura criminală nu poate fi diminuată.*

Cuvinte-cheie: *subcultură criminală, drepturile omului, persoane condamnate, mediu carceral, violență, stratificare socială.*

ABSTRACT. *Nowadays, human rights represent an imperative everywhere in the world, including in the prison environment. Unfortunately, the ability of the law enforcement agencies to guarantee their compliance in the prison environment is sometimes diminished by factors such as the criminal subculture and the negative processes it includes. There is a need to transform the training and professional development of prison staff into a key element of the combative strategy. In the training and professional development of prison staff, human rights must be a priority and the trainers should act at the cognitive and attitudinal level. It is equally important to know the laws in the field of human rights as well as their implementation mechanisms. Without good training of prison staff, human rights cannot be guaranteed and the criminal subculture cannot be diminished.*

Keywords: *criminal subculture, human rights, prisoners, prison environment, violence, social stratification*

Scopul prezentei cercetări este de a realiza în baza observațiilor efectuate asupra comportamentului persoanelor private de libertate în mediul de detenție o sinteză privind modalitatea în care procesele subculturale influențează în sens negativ respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale condamnaților și de a formula recomandări cu caracter ameliorativ.

[1] Victor SAMOILENCO, drd., Universitatea de Stat din Moldova, https://orcid.org/0000-0002-9277-5983, vic84@mail.ru

Actualitatea temei rezultă din însăși amploarea și impactul negativ pe care îl are la moment subcultura criminală asupra rutinei carcerale în penitenciarele Republicii Moldova, favorizând perpetuarea unui cult al violenței și slăbirea mecanismelor care garantează respectarea drepturilor omului: regimul de detenție și prevalența ordinii impuse de reprezentanții autorităților legale ale penitenciarelor.

Metode de cercetare: analiza, sinteza, metoda observației, metoda studiului bibliografic, metoda modelării.

Drepturile omului ca și concept, are un parcurs tumultuos, considerându-se că „ignorarea şi dispreţuirea lor au dus la acte de barbarie care revoltă conştiinţa omenirii" [1]. În sens doctrinar, noțiunea „drepturi ale omului" este una dintre cele mai inter- și multidisciplinare categorii, fiind obiectul științelor juridice în primul rând, dar și al gândirii filosofice, politice, sociale, etc. Dimensiunea actuală a conceptului reflectă ideea că există un cuantum de drepturi care sunt garantate fiecărui homo sapiens fără nici o discriminare, și că ele nu pot fi anulate, ci numai limitate anumitor categorii de persoane în condițiile legii, cu excepția dreptului la viață și dreptului de a nu fi torturat, dreptului de a nu fi ținut în sclavie și/sau obligat la muncă forțată și dreptului la neretroactivitatea legii penale. Persoanele private de libertate reprezintă una din respectivele categorii, cărora legea le restrânge pe o durată determinată unele drepturi, însă categoric fără a le abroga în sensul deplin al cuvântului. Respectarea drepturilor unor persoane considerate la nivel de comunitate „odioase" din cauza că au prejudiciat grav alte persoane, este legată de ideea de „demnitate a ființei umane", dar această atitudine „nerăzbunătoare" ci mai curând tolerantă, adecvată, acceptabilă și necesară nu a existat în toate timpurile, fiind o achiziție relativ recentă și poate fi argumentată inclusiv prin „riscul de nevinovăție a celui condamnat" în urma unor erori judiciare, care întodeauna este unul potențial, sau, de ce nu, prin considerarea criminalului drept „victimă a criminogenezei epocii sale" [2, p. 339], abordându-l spre exemplu, ca pe o persoană căreia nu i-au fost satisfăcute anumite necesități educaționale și psihologice în procesul de formare a personalității, necesități care apropo, tot intră în categoria drepturilor, de unde rezultă că atitudinea umană în corelație cu terapiile psihosciale cât și alte acțiuni de resocializare din penitenciar, care sunt oferite condamnaților, depășesc cu mult latura punitivă a sancțiunii penale, apropiindu-se mai curând de sensul de „remediere".

Pentru persoanele private de libertate, există un cadru juridic alcătuit atât din reglementări naționale cât și internaționale în domeniul drepturilor omului. În Republica Moldova, fundamentul respectării drepturilor omului pentru persoanele din detenție la fel ca și pentru celelalte persoane, îl constituie indiscutabil Constituția, în care este prevăzut ca printre altele și rolul determinant al tratatelor internaționale. Enumerarea tuturor actelor normative ce țin de domeniul respectării drepturilor omului (în spațiile de detenție mai ales) nu este necesară în acest context, de îndată ce ele sunt arhicunoscute, însă, trebuie punctat că majoritate au o abordare din care rezultă că pericolul încălcării drepturilor omului în spațiile de detenție emană de regulă de

la o autoritate a statului prin reprezentanții ei. Este un fapt că unii colaboratori ai organelor de drept nu acționează cu bună credință și comit grave încălcări ale drepturilor persoanelor private de libertate, încălcări care deseori prin forma și gradul prejudiciabil pot constitui latură obiectivă al unor infracțiuni, însă, „colaboratorii necinstiți" nu constituie nici pe departe singurul factor represiv al drepturilor omului în spațiile de detenție.

Dimpotrivă, se prezumă că ofițerii și subofițerii din subdiviziunile Ministerului Justiției au o comportare prosocială, sunt instruiți în domeniul respectării drepturilor omului, și se conduc în activitatea lor de lege, încălcările care au loc fiind de facto, cazuri indezirabile dar izolate. În instituțiile penitenciare, cel mai important factor represiv al drepturilor omului și cel mai mare potențial de încălcare al acestora emană de la condamnați, persoane antisociale, lipsite de empatie, care duc un mod infracțional de viață în virtutea unor norme și tradiții informale, și mai ales, persoane care sunt elementul cheie în cadrul unui sistem închis, în miezul căruia se desfășoară o sumedenie de procese subculturale, unele dintre ele invizibile, care nu pot fi identificate și contracarate nici măcar de colaboratorii organelor de drept și care prezintă un pericol social enorm. Indiscutabil, obligativitatea de a asigura respectarea drepturilor omului în spațiile de detenție revine autorităților, dar însăși respectarea drepturilor omului este o obligație opozabilă pentru toate persoanele, indiferent dacă acestea sunt sau nu investite cu funcții publice, în virtutea prevederilor constituționale legate de îndatoririle fundamentale: „orice persoană îşi exercită drepturile şi libertăţile constituţionale cu bună-credinţă, fără să încalce drepturile şi libertăţile altora" [3, art.55]. Condamnații respectiv, se bucură de drepturi pe toată durata detenției și au abligația de a respecta la rândul lor drepturile altor condamnați, însă, în detenție, acest fapt nu se realizează ca atare.

Deformate moral sub presiunea tradiției subculturale și lupta pentru existență, persoanele private de libertate ignoră ideea de respectare a drepturilor omului, în schimb, sunt extrem de docile și insistente în apărarea drepturilor proprii, înaintând deseori pretenții exagerate către autoritățile statului. Din păcate, în Republica Moldova politica penală și execuțional-penală a statului pornește de pe o rampă greșită. Există o tendință de a educa persoanele din detenție doar să pretindă, și mai puțin să își asume obligații când este vorba despre drepturile omului. S-a dat prioritate tratatelor internaționale din domeniul respectării drepturilor omului, fapt care nu este ceva rău, însă, cadrele penitenciare nu au fost instruite să gestioneze „isteria în masă a condamnaților" generată de acestea. Spre exemplu, colaboratorii penitenciarelor sunt reticenți când trebuie aplicată forța fizică și mijloacele speciale, având frica ca acest fapt să fie interpretat ca act de tortură, întrucât din partea condamnaților parvin petiții care invocă actul de tortură în asemenea situații.

Angajații sistemului penitenciar se simt strâmtorați de această nouă realitate juridică și au sentimentul că există pentru ei din ce în ce mai puține pârghii pentru a controla masa de deținuți. Este dificil să asiguri ordinea și securitatea în penitenciar,

dar și respectarea drepturilor și a regimului de detenție când munca se desfășoară sub astfel de presiuni. În dialogul profesional pe care îl au între ei colaboratorii din penitenciare, deseori poate fi auzit cum aceștia se plâng de faptul că „condamnatul are mai multe drepturi ca noi". Dar oare ideea nu era că toți suntem egali atunci când este vorba de drepturi?

În fine, ar fi ireal și nedemocratic să abrogăm o sumedenie de acte normative, inclusiv tratate internaționale pentru a limita drepturile condamnaților în scopul sau sub pretextul asigurării ordinii și securității în penitenciare, însă, angajații penitenciarelor trebuie ajutați să se adapteze și instruiți să acționeze cooperant. Subcultura criminală deși este una violentă și bazată pe stratificare socială, are capacitatea de a uni condamnații în uneltirile lor împotriva administrației. Din păcate, cultura organizațională a cadrelor penitenciare nu are aceiași capacitate de a ține uniți angajații și de a-i face să acționeze cooperant în menținerea ordinii, asigurarea securității, organizarea eficientă a acțiunilor de resocializare și contracararea faptelor ilicite a persoanelor private de libertate. De facto, nu atât munca cu deținuții determină ca activitatea de penitenciarist să fie una dificilă ci însăși relațiile de la locul de muncă. Condamnații se folosesc de acest context pentru a perpetua și a fortifica propria subcultură în mediul carceral și tind să o exporte în exterior, iar unde predomină subculturile criminale, drepturile omului sunt tratate superficial și devin drepturi ale unui număr restrâns de persoane, care au săvârșit „infracțiuni nobile" duc un „trai demn" și trăiesc foarte puternic sentimentul de „mândrie infracțională".

Penitenciarele Republicii Moldova nu sunt unicele în care condamnații au reușit să impună o subcultură. Oriunde în lume se întâmplă acest fapt. Totuși, numai în statele cele mai slăbite din punct de vedere economic și cu un sitem precar de justiție condamnații reușesc să creeze din această subcultură un paravan pentru infracțiuni atât în mediul de detenție cât și în mediul extracarceral, constituind o amenințare pentru societatea civilă și creând un pericol absolut real de criminalizare a întregii suprastructuri sociale și de a face ca elementele subculturii să interacționeze cu politicul și să conlucreze cu acesta la obstrucționarea justiției. Din această perspectivă, subcultura criminală este o amenințare la adresa drepturilor omului nu doar în spațiile de detenție, dar și în exteriorul penitenciarelor. Acest lucru se întâmplă deoarece subcultura condamnaților promovează violența, ura, segregarea, amenințarea, șantajul, expansiunea, cultul celui puternic și crima în general.

Totuși, la moment subcultura criminală este un factor represiv al drepturilor omului numai în mediul de detenție. Stratificarea socială, procesul subcultural de bază, care constituie și una din trăsăturile dominante ale acestei subculturi, în primul rând obstrucționează exercitarea drepturilor umane. Aceasta presupune categorisirea persoanelor private de libertate în caste superioare și inferioare: a) blatnâie (блатные) – casta superioară care au rolul de a supraveghea comportamentul comunității criminale; b) mujâki (мужики) – condamnați care sunt dispuși să muncească dar nu colaborează cu administrația; c) cazlâ (козлы) – condamnați care colaborează des-

chis cu administrația; d) opuscenâe (опущенные) – condamnații din casta inferioară [4, p.145-146]. Prin urmare, unii condamnați, deși în fața legii sunt considerați egali și autoritățile statului indiscutabil îi abordează ca pe cetățeni de rând, cu drepturi și libertăți egale, în interiorul societății carcerale, alți deținuți le încalcă privilegiul de a fi egali în drepturi. Legea prevede că „toţi cetăţenii Republicii Moldova sînt egali în faţa legii şi a autorităţilor publice, fără deosebire de rasă, naţionalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenenţă politică, avere sau de origine socială" [3, art.16]. În penitenciare, această prevedere constituțională nu este decât o utopie.

Teoretic, un deținut din casta inferioară se poate adresa autorităților din penitenciar pentru a fi angajat ca bucătar auxiliar la cantină. Totuși, unei astfel de cereri administrația penitenciarului nu-i poate da curs pentru că ar crea un pericol pentru securitatea respectivului condamnat, care în mod cert va fi bătut de ceilalți, întrucât contactul cu hrana înseamnă „contaminarea" tuturor condamnaților cu această „calitate de a fi inferior". Rezultă că anumite cereri către administrația penitenciarului (de a fi transferat într-o anumită celulă, sau de a presta anumite munci, etc.) pot fi înaintate numai de către anumiți condamnați sau au în mod obiectiv, pot fi satisfăcute numai anumitor condamnați. Autoritățile din penitenciare agreează acest fapt numai din motiv că altmiteri, represiunile din partea condamnaților ar face ca deținuții „tupeiști" să aibă probleme permanente de securitate iar conform legii „administraţia penitenciarului întreprinde măsurile de rigoare în vederea înlăturării pericolului pentru securitatea personală a condamnatului" [5, art.206]. Înlăturarea acestor pericole implică izolarea de masă, limitează comunicarea cu alți condamnați, iar acest fapt în mod sigur are anumite implicații psihologice, întrucât omul este ființă socială și are nevoie de apartenență. Pe termen lung, izolarea îi poate periclita starea de bine, sănătatea mentală și fizică, echilibrul psihic, etc. Prin urmare, administrația penitenciarului când nu examinează asemenea cereri, nu acționează cu rea credință, ci dimpotrivă, ia în calcul consecințele pe termen lung.

Când este vorba de inegalitate, în penitenciare, condamnații din castele superioare au prioritate deplină nu doar la desfășurarea anumitor munci, așa cum am ilustrat în exemplul anterior, dar sunt cei care votează primii în zilele când sunt organizate alegeri, au prioritate privind accesul la camerele complexului de întrevederi, etc. Dimpotrivă, condamnații din casta „umiliților" sunt cei care prestează muncile cele mai grele și murdare, au cele mai precare condiții de trai iar unele spații ale penitenciarului pur și simplu nu le sunt accesibile (bucătăria, unele băi, etc.). Totuși, este admisibil ca deținuții din casta inferioară, dacă dispun de resurse, să își creeze în propria celulă anumite comodități și să execute anumite lucrări de reparație, acest fapt însă nu compensează statutul lor inferior în raport cu alți condamnați, statut care deși nu este recunoscut de către administrația penitenciarelor, este vizibil și resimțit de către acești condamnați. Normele de subcultură se opun așadar totalmente ideii de egalitate. Deși Constituția prevede egalitatea în fața legii și a autorităților publice indiferent de opinie, în penitenciare, dacă ai calitatea de condamnat, e preferențial

să ții opiniile „la adăpost”. Spre exemplu, nu doar apartenența la comunitatea LGBT este un fapt reprobabil care diminuează iremediabil statutul unui deținut dar și orice opinie din care rezultă că este agreată sau sprijinită o astfel de comunitate pot atrage asemenea consecințe.

Deși nu este neapărat un criteriu de a diminua statutul unui condamnat, faptul de a fi avut în trecut o funcție publică sau de a fi lucrat la un stăpân, este suficient pentru un deținut ca să fie desconsiderat, tratat cu suspiciune sau în cel mai bun caz luat peste picior. Explicația este simplă: funcționarii publici sunt cei care se conduc în activitatea lor de lege, însă normele subculturale prescriu un dispreț vădit nu doar față de normele legale dar și față de cei care le aplică, iar faptul de a lucra la stăpân se asociază cu supunerea și cu muncile înjositoare, de unde rezultă că normele subculturale prevăd o atitudine cinică, disprețul față de persoanele slabe, și dimpotrivă, o adorație a celor puternici, considerați singurii care sunt „curați” și „demni” de a li se oferi un trai mai bun. Rezultă că prevederile constituționale care constituie fundamentul egalității în drepturi a cetățenilor nu au viabilitate în mediul de detenție: originea socială a unui condamnat, trecutul, profesia anterior practicată, opinia, orientarea sexuală, însăși tipul infracțiunii săvârșite sunt criterii suficiente pentru ură și discriminare.

Subcultura criminală a condamnaților reprezintă la moment o ideologie a elitei criminale din penitenciare prin care aceasta își consolidează poziția în instituție și în societate. Această ideologie promovează un cult al violenței, tolerând chiar și molestarea fizică și sexuală a violatorilor și pedofililor. Așadar, inviolabilitatea persoanei, constituită conform doctrinarilor dreptului din „inviolabilitatea fizică, psihică, morală, spirituală, sexuală, securitatea personală şi posibilitatea de a dispune liber de sine însuşi” [6, p.23] reprezintă deasemenea o utopie în interiorul comunității carcerale. În doctrină este acceptată limitarea dreptului la inviolabilitatea personală numai în măsura în care acest fapt este important pentru înfăptuirea justiției penale și numai dacă această acțiune este de natură procesuală și înfăptuită de persoane abilitate prin lege cu această prerogativă [7, p.48]. Cu alte cuvinte, nu este justificat nici un atac asupra unui condamnat de către alt condamnat: nici în sensul de violență fizică, nici în sensul de violență sexuală, psihică, verbală și cu atât mai mult în sensul de limitare a libertății. Din păcate, în mediul de detenție toate aceste forme de violență au loc și în același timp, cele mai multe din ele rămân tăinuite, nefiind denunțate, și nu pot fi contracarate de organele de drept din cauza politicii foarte agresive și brutale pe care o impun hoții în lege prin intermediul normelor de subcultură în raport cu turnătorii, fiind prevăzute „relații de neiertat față de aceștia” [8, p.148].

Violența fizică care are loc în timpul altercațiilor și bătăilor în mediul de detenție apare în contextul luptei pentru existență, a răfuielilor, a colectării datoriilor, trișatului la jocul de cărți, consumului de alcool și droguri, etc., pentru toate acestea subcultura servind drept paravan. Conform ultimului raport anual privind activitatea sistemului Administrației Naționale a Penitenciarelor în mediul deținuților au fost

depistate 1153 de cazuri de leziuni corporale, dintre acestea, 144 au fost stabilite ca fiind rezultatul altercațiilor dintre deținuți [9, p.8-9], această cifră fiind evident irelevantă, deoarece deținuții agresați invocă motivele cele mai bizare atunci când sunt chestionați în legătură cu proveniența leziunilor. Violența psihică apare în contextul în care normele subculturale au favorizat „un joc al celui mai puternic", fiecare condamnat dorindu-și să se impună și să își demonstreze puterea tocmai din cauza că aceasta a devenit pentru el o necesitate, având distorsiunea că intimidând și formând impresia unui individ care știe să facă pressing psihologic ar avea un plus de securitate (în sensul că nimeni nu s-ar atinge de un individ periculos).

S-ar crede că detenția nu ar afecta în nici un mod dreptul de proprietate, de îndată ce penitenciarul este o instituție a statului păzită non-stop. De facto, în penitenciar condamnații recurg deseori la violență economică, folosind abuziv patrimoniul altor deținuți mai slabi iar uneori prin escrocherie, amenințare sau prin șantaj pretind sume de bani inclusiv de la rudele acestora [10]. Au fost situații când pentru a onora o datorie la jocul de cărți condamnații au impus rudele să le vândă automobilul, locuința sau alte bunuri de preț deținute de aceștia sau rudele lor. Asemenea practici țin deseori de crima organizată, fiind cunoscute cazuri când au fost efectuate descinderi chiar în penitenciar pentru a fi contracarată activitatea infracțională. În urma acestora de regulă sunt ridicate persoanele de la vârful piramidei (membri ai elitei criminale) și doar foarte rar condamnați din clasa de mijloc.

Unul din cele mai importante drepturi constituționale este dreptul la învățătură. Acesta este asigurat „prin învăţământul general obligatoriu, prin învăţământul liceal şi prin cel profesional, prin învăţământul superior, precum şi prin alte forme de instruire şi de perfecţionare" [3, art.35]. Învățământul în penitenciarele Republicii Moldova este asigurat de către ofițerii Secțiilor de Reintegrare Socială în cooperare cu personalul instituțiilor de învățământ cooptat pentru a desfășura munca în penitenciar cu deținuții. Implicarea în activități de învățare este un element important al acțiunilor de resocializare, reprezentând în acest sens nu doar un drept dar și o îndatorire a fiecărui condamnat. În special este pus accentul pe învățământul profesional-tehnic în scopul sporirii șanselor de reintegrare socială prin crearea oportunităților de angajare în câmpul muncii în baza calificărilor obținute. Pentru anul de studii 2021-2022, la instruirea vocațional-tehnică au fost înmatriculate 490 de persoane la 20 de meserii [9, p.16]. Învățătura în penitenciar înseamnă pentru unii condamnați un contact cu deținuți din caste inferioare, contactul cu administrația și cooperarea cu aceasta, ori, normele de subcultură nu agreează un asemenea comportament pentru membrii elitei criminale. Totodată, deținuților suspectați că sunt turnători deseori le este interzis să intre în blocurile administrative ale penitenciarelor, fiind obligați să petreacă timpul în blocul locativ. Prin urmare, până și exercitarea dreptului la educație în penitenciare decurge anevoios din cauza subculturii criminale. Restricțiile care se impun au scopul de a reduce contactul condamnaților cu administrația, de a le păstra modul infracțional de gândire, de a împiedica eventuale achiziții intelectuale și valori ce

pot schimba atașamentul față de subcultură, cu alte cuvinte, de a împiedica preluarea unui model pozitiv și de a lăsa condamnații ancorați într-un stil criminal de viață cât mai mult timp.

Concluzionăm faptul că procesele subculturale din mediul de detenție constituie un factor represiv al drepturilor omului și determină ca foarte multe persoane private de libertate să rămână ancorate într-un stil de viață infracțional pe de o parte, iar pe de altă parte, să îndure suferință, umilință, panică, stres, să trăiască sub o presiune psihologică constantă, care are efect negativ asupra stării lor de sănătate, asupra stării de bine și asupra echilibrului lor interior, iar în acest declin, persoanele din detenție nu reușesc să beneficieze și să se bucure de garanțiile constituționale privind ocrotirea drepturilor. Este de la sine înțeles că nu se poate face nimic în sensul de a nimici subcultura criminală, mai ales în mediul carceral, însă, pot fi întreprinse măsuri în sensul de a slăbi efectele negative ale acesteia. Este de la sine înțeles că stratificarea socială, care constituie miezul acestei subculturi va exista în penitenciarele Republicii Moldova încă foarte mult timp de acum încolo, totuși, pot fi întreprinse unele măsuri ca aceasta să nu se răsfrângă chiar atât de negativ în exercitarea drepturilor și libertăților de către condamnați.

Consider că educația este un mijloc de umanizare a masei de condamnați și din acest punct de vedere, o nouă abordare a acțiunilor de resocializare ar fi binevenită. Este necesară includerea unor noi programe de terapie psihosocială care să aibă capacitatea de a dezrădăcina condamnații din stilul infracțional de viață, organizarea unor noi comunități terapeutice, monitorizarea calității acțiunilor de resocialziare, evaluarea eficienței acestora, elaborarea de noi terapii, etc. Totodată, este foarte important de a transforma munca cu deținuții în carantină într-o prioritate de către ofițerii secțiilor de reintegarre socială, deoarece este mult mai important ca noi sosiții în penitenciar să aibă un prim contact cu persoane de orientare socială pozitivă decât cu persoane care respectă și se conduc de normele de subcultură. Aceste acțiuni trebuiesc corelate cu activiățile de muncă, cu promtitudinea, consistența și coerența măsurilor de regim cât și alte măsuri menite să asigure respectarae regimului de detenție. În acest mod, se poate ajunge la o slăbire semnificativă a efectelor pe care le produc procesele subculturale în mediul de detenție, la creșterea calității vieții condamnaților și a nivelului de resocializare, la diminuarea riscului de recidivă, și, în cele din urmă la o mai bună respectare a regimului de detenție.

Pe lângă intervențiile menite să amelioreze conduita condamnaților, recomand identificarea unor măsuri capabile să sporească capacitatea angajaților de a se opune proceselor subculturale. Este foarte important ca însăși cultura organizațională a ofițerilor și subofițerilor să fie „deparazitată” de anumite detalii preluate de la condamnați. Codul deontologic nu trebuie de oferit angajaților ca pe o informație pe care să o însușească pur și simplu, trebuie stimulată trecerea prin filtrul conștiinței a acestei informații, în sensul de a crea un atașament față de valorile autentice ale instituției: devotamentul, curajul, patriotismul, onoarea, etc.

O altă măsură care trebuie întreprinsă vizavi de angajați este creșterea competenței emoționale, aceasta din urmă va servi ca fundament pentru dezvoltarea unor relații de muncă mai productive, mai puțin acide, mai cooperante, bazate pe toleranță și respect reciproc.

Într-un final, respectarea drepturilor omului în mediul de detenție se poate transforma din deziderat în realitate atunci când cadrele penitenciare au o bună instruire în domeniul drepturilor omului, nu doar la nivel teoretic dar și practic. În acest sens, cunoașterea legii reprezintă punctul de început, iar cunoașterea mecanismelor de implementare punctul final. Instruirile în domeniul drepturilor omului trebuie să fie o prioritate în agenda formatorilor de la Centrul Instructiv al Administrației Naționale a Penitenciarelor și să se desfășoare constant în subdiviziuni. Vorbim despre cunoașterea legislației în domeniul respectării drepturilor omului ca despre o competență care necesită reactualizată și întărită permanent și care de ce nu, supusă evaluării cu regularitate. Recomand de asemena nu doar întreprinderea măsurilor necesare pentru ca personalul din cadrul și din subdiviziunile Administrației Naționale a Penitenciarelor să cunoască legislația în domeniul respectării drepturilor omului dar și măsuri care să aibă impact la nivel de atitudine, pentru că admiterea încălcărilor nu întotdeauna rezultă din ignoranță ci și din atitudinea disprețuitoare și cinică față de persoanele private de libertate, care sunt privite de unii angajați ca niște „rebuturi ale societății", eventual ca „persoane de ultimă speță" aflate într-un stadiu de degradare socială atât de avansat încât nu se mai pot preta recuperării, ori această concepție este totalmente greșită, pentru că fiecare caz, necesită o abordare individuală și oricine poate evolua în aspect moral, câtuși de puțin dacă sunt valorificate eficient metodele de educare și corijare potrivite.

Referințe bibliografice:

1. Declarația Universală a Drepturilor Omului. Preambul. [Accesat 16.06.2022]; Disponibil: https://www.ohchr.org/sites/default/files/UDHR/Documents/UDHR_Translations/rum.pdf
2. Ciobanu I. *Criminologie*, Chișinău: 2013, 559 p.
3. Constituția Republicii Moldova. [Accesat 16.06.2022] Disponibil: https://www.legis.md/ cautare/getResults?doc_id=111918&lang=ro
4. Rusu O. Resocializiarea persoanelor supuse pedepsei cu închisoare prin prisma standardelor în domeniul drepturilor omului, Chișinău: Ed. Cartea Militară, 2019, 283 p.
5. Codul de Executare al Republicii Moldova. [Accesat 16.06.2022]. Disponibil: https://www.legis.md/ cautare/getResults?doc_id=119760&lang=ro
6. Costachi G., Chetruș U. Inviolabilitatea persoanei – drept fundamental pasibil de restrângere. În: *Revista Națională de Drept*. Nr. 5. Chișinău: 2013, pp.21-26.

7. Демирчян В.В. Пределы ограничения права на личную неприкосновенность при применении задержания в уголовном процессе. În: *Современное право*. Nr. 8. Москва: 2008, pp.46-49.
8. Rusu O. Generalități privind evoluția și conținutul subculturii criminale. În: *Analele Științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare" a MAI al RM*. Compartimentul Științe socioumanistice. Chișinău: 2007, pp.147-150.
9. Administrația Națională a Penitenciarelor. Raport privind activitatea sistemului administrației penitenciare pentru anul 2021. [Accesat 16.06.2022] Disponibil: https://drive.google.com/ file/d/1ltu2_qZ8BYQznVTuSEvjVP-PfO0j67MOr/view
10. Administrația Națională a Penitenciarelor. Deținuți din 5 penitenciare – percheziționați după ce au obținut prin șantaj 280 000 lei de la un alt deținut. [Accesat 16.06.2022]. Disponibil: http://anp.gov.md/ detinuti-din-5-penitenciare-perchizitionati-dupa-ce-au-obtinut-prin-santaj-280000